

Výroční zpráva Psychologického ústavu AV ČR za rok 2006

1. Vědecká činnost pracoviště a uplatnění jejích výsledků

a) stručná charakteristika vědecké činnosti pracoviště;

A. Osobnost

Pokračoval výzkum **celoživotního vývoje člověka** se souborem dospělých osob, které jsou ve sledování PSU od r. 1961. Stávající soubor 56 osob byl rozšířen o dalších 27 dodatečně vyhledaných účastníků. Po tématech longitudinální stability osobnosti a možnosti predikce dospělé osobnosti na základě údajů z dětství a dospívání, které jsme řešily v minulých letech, jsme se zaměřili na otázky integrování životní zkušenosti. Dosavadní nejvýznamnější výsledky z výzkumu byly publikovány v rámci knižní monografie Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti (nakl. Academia, 2006).

V oblasti výzkumu **struktury osobnosti** byly v roce 2006 publikovány výsledky typologické analýzy osobnostních charakteristik obsažených v pětifaktorovém modelu. Byla zahájena další etapa mezinárodního výzkumného projektu Personality Profiles across Cultures koordinovaného Robertem McCraem z National Institute on Aging, NIH v Baltimore a Filipem De Fruitem z University of Ghent. Výzkum je věnován srovnání stereotypů souvisejících s věkem a rodem s posuzováním reálných lidí v 50 zemích. Ve spolupráci s Shaulem Oregem (University of Haifa) byl zahájen mezinárodní výzkum rezistence vůči změně a hodnot. Byl zahájen výzkum ve spolupráci s Klausem Boehnkem (University of Bremen) týkající se validizace metod určených k měření pěti obecných dimenzí osobnosti v České republice a v Německu.

Ve výzkumu **duchovního rozměru osobnosti** jsme se zaměřili na měření eticko-spirituálních charakteristik osobnosti u dospívajících, jenž se uplatňují v autoregulaci vlastní agresivity. Formulovali hypotézu, že klíčovým faktorem autoregulace agrese je zvládnání (coping) agresivních popudů zaujetím konstruktivně vstřícného postoje k partnerovi, který tuto emoci vyvolal. Jde o takový postoj, který je zaměřen na obnovu souladu ve vztahu a jehož ústřední složkou je chápající odpuštění. Výsledky získané od 1.072 studentů gymnázií potvrdily naše předpoklady a umožňují tvorbu prakticky použitelné metodiky.

Pokračoval i výzkum rizikových a protektivních faktorů školního, sociálního a zdravotního **vývoje mládeže**, který jsme v minulých letech provedli na reprezentativním národním souboru mladistvých z městských oblastí ve třech věkových kohortách (12, 14 a 16 let, N= 4980). V letošním roce vyšly tiskem čtyři studie věnované prevalenci rizikového chování v oblasti porušování společenských norem, užívání návykových látek a sexu, vztahu mezi antisociálním chováním a kvalitou školního prostředí a vrstevnické konformitě jako faktoru v rizikovém chování dospívajících. Byly provedeny další analýzy dat, která byla zaměřena na typologii antisociálního chování, trávení volného času a kontext antisociálního chování.

B. Zdraví

Vědecká činnost oddělení psychologie zdraví byly zaměřeny na témata **kvality života**: subjektivní zdraví a jeho prediktory, prediktory osobní pohody, kvalitu života dospělé a adolescentní populace, stresogenní faktory u učitelského povolání, zneužívání alkoholu a

drog u dětské populace, diagnostiku depresivních symptomů u dětí a dospívajících a vztahy mezi školním výkonem a negativními emocemi u dětí.

V **metodologické části** se pracoviště soustředilo na kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu a rozpracování metody proaktivního zvládnání stresogenních situací. K tématům vztahu mezi chováním/osobností a zdravím, vztahu agrese a sebevědomí a vztahu mezi stresem, jeho zvládnáním a imunitními procesy byly zpracovány přehledové studie.

V současné době oddělení pracuje na mezinárodním výzkumu osobní pohody vysokoškolských studentů (účastní se přes 30 zemí, koordinuje prof. Cecilia Cheng z Hong-Kongu), na výzkum vztahu mezi syndromem vyhoření a riziky kardiovaskulárních onemocnění a na srovnávacím výzkumu koncepcí psychické odolnosti

C. Kognice

V letošním roce pokračoval experimentální výzkum **zrakového vnímání**, přičemž některé poznatky jsou novým příspěvkem do diskuse o zakřivení vnímaného prostoru. Pozornost byla rovněž věnována klasifikaci předpokladů, které usměrňují proces interpretace sítnicového obrazu při vnímání, tak aby pro pozorovatele byla vnímaná scéna přehlednější a předvídatelnější.

V oblasti použití nových a méně obvyklých **technologií při studiu kognitivních procesů** byl výzkum zaměřen zejména na sledování elektrodermální aktivity během asociačního experimentu a na hledání funkčního modelu psychiky umělých bytostí. Pokračovalo rozsáhlého mapování **historie přístrojové techniky** používané v experimentální psychologii.

Členové oddělení se dále věnovali přípravám a organizačnímu zajištění interdisciplinární konference Kognice 2006 a překladu monografie Kognitivní psychologie.

D. Metodologie

Byla rozpracována rozsáhlejší studie o **narativně orientovaném výzkumu**, jejíž jedna část byla přijata k tisku v monografii připravované nakladatelstvím Sage. Dále byla na původních datech aplikována **hermeneutická metoda mnohonásobné analýzy interpretačních horizontů** a výsledný článek byl přijat do zahraničního časopisu. Narativní přístup byl dále rozvíjen v oblasti psychologie zdraví a nemoci.

V rámci projektu zaměřeného na práci s **textovými daty** byla přijata do tisku studie srovnávající různé přístupy k analýze textových dat v psychologii z hlediska sémiotického přístupu A. J. Greimase. Byly prezentovány referáty týkající se teoretických východisek některých vybraných metod a provedeny analýzy vybraných dat. Tyto referáty budou v budoucnu publikovány jako příspěvky ve sbornících z konferencí.

V oblasti psychometrie pokračuje práce věnovaná **počítačovému a počítačovému adaptivnímu testování**, z níž byla publikována jedna studie a další dvě přijaty do tisku. K publikaci byla také přijata studie věnovaná otázkám měření minimální klinicky významné změny v kvalitě života týkající se zdraví (health related duality of life).

b) výčet několika nejdůležitějších výsledků vědecké činnosti a jejich aplikací;

Uvedené výstupy náleží do kategorie badatelského výzkumu (B).

Blatný, M. (ed.) (2006). Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti. Praha, Academia. 138 s., ISBN 80-200-1450-0

Chrz, V., Čermák, I., Plachá, V. (2006). *Cancer, Finitude and Life Configuration*. In K. Milnes, Ch. Horrocks, N.Kelly, B.Roberts, D.Robinson (eds.), *Narrative, memory and knowledge: Representations, Aesthetics and Contexts*. Huddersfield: University of Huddersfield Press, 149-158., ISBN: 1-86218-051-2

Květon, P., Jelínek, M., Vobořil, D., Klimusová, H.: Computer-based tests: the impact of test design and problem of equivalency. *Computers in Human Behavior*, 23, 32-51, (2007).

Miovský, M.: *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha, Grada Publishing (2006), 332 s.

c) nejdůležitější popularizační aktivity pracoviště;

Populárně naučný film *Syndrom vyhoření*, na kterém se autorsky podílela I. Šolcová, je průběžně reprízován na programu Česká televize 2 (v roce 2006 šlo o 5 repríz).

Pro Univerzitu 3. věku na MU Brno byl realizován cyklus přednášek věnovaný psychologii zdraví.

d) domácí a zahraniční ocenění zaměstnanců pracoviště (řády, medaile, ceny, čestné doktoráty apod.);

Cena za nejlepší poster autorům Fráňová, L., Lukavský, J., Preiss, M.: *School Underachievement and Perceived Level of Depression*. 6th International Neuropsychiatry Congress: Sydney, 10. - 14. 2006.

e) další specifické informace o pracovišti, změnách v jeho struktuře a vědecké orientaci, o výsledcích atestací a o překážkách a problémech v činnosti pracoviště atd.

Organizační struktura ústavu zůstala nezměněna. V roce 2006 bylo atestováno či reatestováno 13 pracovníků.

Jeden pracovník získal profesuru (M. Blatný), dva pracovníci získali PhD. (M. Filip, V. Polišenská).

2. Vědecká a pedagogická spolupráce pracoviště s vysokými školami

Jmenovité zhodnocení všech významných domácích spoluprací pracoviště s vysokými školami:

a) nejdůležitější vědecké výsledky pracoviště vzniklé ve spolupráci s vysokými školami (kromě výsledků uvedených v bodě 2 b);

V rámci projektu „*Syndrom vyhoření a rizikové faktory kardiovaskulárních onemocnění (KVO) - rozšíření možností diagnostiky, intervence a prevence*“, který je řešen ve spolupráci s katedrou psychologie FF UK, vznikla jedna časopisecká studie uveřejněná v impaktovaném časopise a 4 sdělení na konferencích.

Ve spolupráci v PdF MU v Brně byla organizována (1) konference „*Škola a zdraví pro 21. století*“, jež se konala ve dnech 28.-30. 8. 2006 na PdF MU v Brně (272 účastníků, z toho 51

zahraničních - Kanada, Kypr, Rusko, Ukrajina, Polsko, Slovensko), (2) semináře „Kvalita života a zdraví“, který se konal 10. 5. 2006 na PdF MU v Brně

b) nejvýznamnější výsledky činnosti výzkumných center a dalších společných pracovišť ústavu AV s vysokými školami;

Žádné společné pracoviště ústavu s vysokou školou nebylo zatím založeno.

c) spolupráce s vysokými školami na uskutečňování doktorských studijních programů (DSP) a magisterského a bakalářského studia.

PsÚ realizuje *PhD. programy* pro obor *sociální psychologie* (ve spolupráci s katedrou FSS MU v Brně) a pro obor *obecná psychologie* (ve spolupráci s Psychologickým ústavem FF MU v Brně), které byly akreditovány v roce 2003.

3. Spolupráce pracoviště s dalšími institucemi a s podnikatelskou sférou

Jmenovité zhodnocení spolupráce s dalšími mimovysokoškolskými výzkumnými a mimoakademickými pracovišti:

a) společné projekty výzkumu a vývoje podpořené z veřejných prostředků: uveďte jejich celkový počet a u nejvýznamnějších jmenovitě poskytovatele, název projektu, partnerskou organizaci a dosažené výsledky;

Spolupráce s Psychiatrickým Centrem Praha na grantovém projektu GA ČR „Školní podvýkonnost v kontextu depresivní symptomatiky u dětí ve věku 9-11 let“ vyústila ve dvě časopisecké publikace v impaktovaných časopisech a dvě sdělení na konferencích.

b) výsledky výzkumu a vývoje pro ekonomickou sféru;

v roce 2006 jsme v dané oblasti neměli společné projekty

c) nové firmy, které vznikly na základě výsledků činnosti ústavu v oblasti aplikovaného výzkumu;

nevznikly žádné firmy

d) odborné expertizy zpracované v písemné formě pro státní orgány a instituce: uveďte jejich celkový počet a jmenovitě ty, které považujete za nejvýznamnější.

CELKEM: 10

Nejvýznamnějšími jsou posudky VZ pro MŠMT

Vybrané expertizy jmenovitě:

MŠMT ČR

Posudek výzkumného záměru „Emoční a motivační procesy ve vzdělávacím kontextu!“, Jihočeská Univerzita, České Budějovice

Posudek bakalářského studijního programu Vysokého učení ekonomického Praha, s. r. o.

Posudek žádosti o prodloužení akreditace doktorského studijního programu na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze Pedagogická psychologie

Ministerstvo školstva SR

Posudek úlohy výzkumu a vývoje č. 2004SP2006KOA0309 „Predikcia vývojových trendov v sociálnej sfére“

Posudek výzkumné zprávy z výzkumu 2. kola European Social Survey

Dále byly vypracovány posudky pro potřeby **GA ČR, GA AV ČR a IGA MZ**.

Pro **Národní institut pro další vzdělávání** (zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Poříčí 4, Praha 4, IČ 457 68 455) byly realizovány přednášky a vypracovány studijní programy

4. Mezinárodní vědecká spolupráce pracoviště

Informace o významných mezinárodních vědeckých spolupracích pracoviště:

a) přehled mezinárodních projektů, které pracoviště řeší v rámci mezinárodních vědeckých programů, např. v rámci ESF, NATO, EU, SRP, UNESCO a dalších

Ústav dosud neparticipuje na uvedených programech.

b) nejvýznamnější vědecké výsledky dosažené v rámci mezinárodní spolupráce;

výsledky mezinárodní spolupráce budou publikovány v roce 2007

c) akce s mezinárodní účastí, které pracoviště organizovalo nebo v nich vystupovalo jako spolupořadatel

Social processes and personality, PsÚ AV ČR - spolupořadatel, 80 účastníků, z toho 40 zahraničních - Slovensko.

Qualitative approach and methods in the human sciences V. PsÚ AV ČR – spolupořadatel, celkem 128 účastníků, z toho 18 zahraničních.

Primary prevention of risk behaviour III. PsÚ AV ČR – spolupořadatel, celkem 364 účastníků, z toho 27 zahraničních.

School and health for 21st century. PsÚ AV ČR – spolupořadatel, 272 účastníků, z toho 51 zahraničních.

Cognition 2006, PsÚ AV ČR – spolupořadatel, 80 účastníků, z toho 14 zahraničních

d) výčet jmen nejvýznamnějších zahraničních vědců, kteří navštívili pracoviště AV ČR

Prof. Robert Vermeiren, Universiteit Leiden, Belgium, Prof. Vladislav Ruchkin, Yale University School of Medicine, USA; and Karolinska Institute, Sweden – pracovní návštěva k projektu SAHA, 19. – 21. 5. 2006.

Prof. Shulamith Kreitler, The Tel Aviv University, Izrael, 2.- 5. 5. 2006 – v PSU měla workshop na téma psychologie významu a přednášku pro studenty DS (ve spolupráci s FSS) na téma psychoonkologie

e) počet fungujících meziústavních dvoustranných dohod

Nebyly uzavřeny

Přílohy:

Blatný, M. (ed.): Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti. Praha, Academia. (2006), 138 s., ISBN 80-200-1450-0

Pro současný psychologický výzkum je typická rozmanitost metodologických přístupů a zároveň vědomí, že jakákoliv metoda je pouze prostředkem na cestě k poznání. Kniha dokumentuje tento stav na souboru původních českých studií, které jsou věnovány jak obecným metodologickým otázkám a teoretickým směrům (narativní psychologie), tak konkrétním metodám (test sémantického výběru), matematicko-statistickým postupům (typologický přístup) a propojování kvalitativní a kvantitativní metodologie. Kniha vznikla na základě příspěvků z konference věnované nedožitým šedesátým narozeninám přední české metodoložky a ředitelky PSÚ AV ČR v letech 1993 - 1999, Doc. PhDr. Lídy Osecké, CSc.

Recent psychological research is characterisitic by the diversity of methodological approaches. At the same time, any method is considered to be only the means for gaining knowledge. The book illustrates this state of art by collection of original Czech studies which deals with both general methodological matters and particular methods, with mathematical and statical procedures and linking of quantitative and qualitative methodology. The monograph is based on the papers from the conference in memory of Doc. PhDr. Lída Osecká, CSc., director of PSU CAS in the years 1993 -1999.

Květon, P., Jelínek, M., Vobořil, D., Klimusová, H. :Computer-based tests: the impact of test design and problem of equivalency. Computers in Human Behavior, 23, 32-51.

Nowadays, computerized forms of psychodiagnostic methods are often produced without appropriate psychometric characteristics, or without proving equivalency with conventional forms. Moreover, there exist tests with more than one computerized versions, which are mostly designed differently. Study I focused on the impact of test design. It was found that even simple change of color scheme (light stimuli on dark background vs. dark stimuli on light background) had a significant effect on subjects' performance. Study II examined equivalency of a computerized speeded test, which is broadly used within psychological practitioners in the Czech Republic; this form was found non-equivalent with its conventional counterpart.

Počítačové formy diagnostických metod jsou často publikovány s psychometrickými charakteristikami pocházejícími z tradičních forem metod a bez informací o ekvivalenci s těmito formami. Navíc často existuje více počítačových forem téhož testu, které se liší svým designem. Studie I se zaměřuje na vliv designu testu. Bylo zjištěno, že změna v barevném schématu Bourdonova pozornostního testu (světlé podněty na tmavém pozadí vs. tmavé podněty na světlém pozadí) ovlivňuje výkon testovaných osob. Studie II se zabývá ekvivalencí počítačové formy Testu koncentrace pozornosti, který je často používán v psychologické praxi v rámci České republiky. Počítačová a tradiční forma byla shledána neekvivalentní.

**Kontaktní osoba pro konzultaci překladu odborných termínů pro anglickou verzi:
Veronika A. Polišenská**

2) seznam knižních publikací vydaných na pracovišti - uveďte včetně počtu stran a ISBN (pokud bylo publikaci přiděleno).

Blatný, M. (ed.): Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti. Praha, Academia (2006). 138 s., ISBN 80-200-1450-0

Hrdlička, M., Kuric, J., Blatný, M.: Krize střední věku: úskalí a šance. Praha, Portál (2006). 168 s., ISBN:80-7367-168-9

II) Tabulková část

Vědečtí pracovníci, DSP, spolupráce s VŠ

(část IIA. výroční zprávy vědeckých pracovišť AV ČR za rok 2006)

Identifikační číslo organizace (IČ)	68081740
Zkrácený název pracoviště	PSÚ AV ČR

1) Forma vědeckého vzdělávání	počet absolventů	počet doktorandů k 31.12. 2006	počet nově přijatých
	v r. 2006		v r. 2006
doktorandi (studenti DSP) v prezenční formě studia	3	19	7
doktorandi (studenti DSP) v kombinované a distanční formě studia	1	17	3
C e l k e m	4	36	10
- z toho počet doktorandů ze zahraničí	0	2	1

2) Forma výchovy studentů pregraduálního studia	
celkový počet diplomantů	69
počet pregraduálních studentů podílejících se na vědecké činnosti ústavu	4

3) Vědecké a vědecko-pedagogické hodnosti pracovníků ústavu	věd. hodnost nebo titul		vědecko-pedagog. hodnost	
	DrSc., DSc.	CSc., PhD	profesor	docent
počet k 31. 12. 2006	0	16	4	4
z toho uděleno v roce 2006	0	2	1	0

4) Pedagogická činnost pracovníků ústavu	letní semestr	zimní semestr
	2005/06	2006/07
Celkový počet odpřednášených hodin na VŠ	918	742
Počet semestrálních cyklů přednášek, seminářů a cvičení	30	34
Počet pracovníků ústavu pedagogicky působících na VŠ	14	15